

Anna Sivula

TILAUSHISTORIA IDENTITEETTITYÖNÄ JA KULTTUURIPERINTÖPROSESSINA

Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua

Commissioned histories as identity work and as cultural heritage process

This article is concerned with commissioned histories and the use of histories. Cultural heritage is created and recreated in a process of the identity work, where a heritage community uses different histories to add the cultural value of the remnants of the past. A heritage community is a participating group of actors, involved in a certain process of identity work, and voluntarily taking part in the cultural heritage production. The members of heritage communities use different kinds of histories for to consolidate their sense of ownership of the remnants of their own past and for to strengthen their sense of belonging and togetherness. A heritage community can be either local or translocal. In this article I introduce three different types of identity work and clarify how they interact in the process of cultural heritage. I also give some new methodological tools for the researchers, who want to understand the emergence of temporary heritage communities and who are interested in the cultural heritage production "from below".

Keywords: use of history, heritage community, commissioned histories, identity work

Kulttuuriperintöperinnön tutkimuksen näkökulma paikalliseen historiakulttuuriin

Tilaushistoriat ovat oman aikansa historiakulttuurin tuotteita. Historiakulttuuri tarkoittaa kaikkia niitä tapoja, joilla menneisyyttä koskevia mielikuvia tuotetaan, käytetään, muodostetaan ja välitetään eteenpäin (Salmi, 2001, s. 135). Tässä artikkelissa tarkastelen kolmen osallistuvasti havainnoimani tilaushistoriahankkeen tuottaman aineiston valossa paikallista historiapolitiikkaa ja paikallishistoriallista identiteettityötä. Artikkelini etenee keskeisten käsitteiden määrittämisestä ja tutkimuskysymyksistä historiankirjoituksen typologisoimiseen ja tilaushistoriatapausten kuvailuun ja päättyy yritykseen mallintaa identiteettityön lajeja ja kulttuuriperintöprosessin logiikkaa.

Paikallisuuden ja paikallisyhteisöihin kuulumisen kokemuksista on globalisaation edessä tullut yhä tärkeämpiä (Appadurai, 1996). Paikallisten ja kosmopoliittisten intressien kohtaaminen saattaa muuttua kolaroinniksi. Esimerkiksi Pertti Alasuutari on osoittanut, että paikalliskulttuuria yhdenmukaistavia ja standardoivia käytänteitä on kotoutettu Suomeen tavalla, joka pikemminkin vahvistaa kuin heikentää paikallisen kulttuurihallinnon nurkkapatrioottista, defensiivistä diskurssia. Kulttuurisuoritteiden maailmanlaajuisesti standardoitu mittaaminen herättää paikallisessa kulttuurihallinnossa vastarintaa, joka kanavoituu paikallisen erityisyyden korostamisena. (Alasuutari, 2013, s. 107; 114). Paikallista erityisyyttä rakennetaan usein paikallishistoriallisin argumentein. Edustan kulttuuriperinnön tutkimuksen näkökulmaa ja tarkastelen paikallisia tilaushistoriahankkei-

ta kulttuuriperintöprosessissa identiteettiään muodostavan yhteisön näkökulmasta. Artikkelin aluksi esittelen kulttuuriperintöprosessin ja identiteettityön käsitteet.

Tutkimuskohteena paikalliset kulttuuriperintöprosessit, identiteettityö ja historiaa tilaavan yhteisön toiminta

Kulttuuriperinnön yhteisöllinen luonne on viimeistään 2000-luvulla vakiintunut osaksi käsitteen määritelmää (Hafstein, 2007, s. 93). Kulttuuriperintö ei koskaan ole pelkkä materiaallinen objekti, mutta se ei myöskään ole mielivaltainen osallisuuden, kommunikaatioaktien, merkitysten ja mielikuvien käytäntö. Kulttuuriperintö kiinnittyy *kulttuuriperintöyhteisön* hyväksymiin menneisyyden tulkintoihin. Koska kulttuuriperintö ja sen ulkoiset tunnuksot ohjaavat identifioimaan ja kategorisoimaan ihmisiä, korostavat esimerkiksi Smith ja Svensson sitä, että kulttuuriperintöyhteisöön kuuluminen on vapaaehtoista. (Svensson, 2006, s. 176; Smith 2006, s. 1–2.) Kulttuuriperintö on yhteisöllinen prosessi. (Sivula, 2013; Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso, 2013, s.18–19; Smith & Agakawa, 2009, s. 6; Lowenthal, 1999, s. 7–9; Hobsbawm, 1983, s. 1–13.)

Kulttuuriperintöprosessissa aineeton (esimerkiksi tapa tai rituaali) tai aineellinen artefakti käy läpi muodon ja käyttötarkoituksen muutoksen. Esineen tai asian alkuperäinen tehtävä väistyy. Kun tehdas on lakannut toimimasta, ei rakennusta enää käytetä sen alkuperäiseen tarkoitukseen. Sen julkisivu asettuu osaksi teollisuuskaupungin historiallista maisemakokonaisuutta ja suojellaan. Rakennus ei lakkaa olemasta aineellinen objekti, vaan saa uuden tehtävän. Sen uusi tehtävä on muistuttaa kulttuuriperintöyhteisöä menneestä, ylläpitää ajallisen jatkumon kokemusta ja vahvistaa kulttuuriperintöyhteisön historiallista yhteenkuuluvuutta ja toimia yhteisön historian todisteena. (Bohman, 2003, s. 10; Sivula, 2013, s. 163–166.) Historiallinen arvo saattaa lisätä historioidun kiinteistön tai muun objektin taloudellista arvoa. (Sivula 2014c, s. 33–35.) Kulttuuriperintö

rakentuu siis toiminnasta, jolla *tuotetaan menneisyyden jäänteille historiaa tai muuta menneisyyden tulkintaa käyttämällä* uusia tehtäviä paikallisen, alueellisen, kansallisen tai globaalin ryhmän tai yhteisön *identiteettityön* välineinä.

Laurajane Smithin mukaan kulttuuriperintöä tuottava identiteettityö koostuu osallistumisesta, kommunikaatiosta ja merkitysten tuottamisesta. (Smith, 2006, s. 1–3). Kaikki yksilöt eivät tuota tai ylläpidä itselleen kulttuuriperintöä. Ihmiset voivat käyttää menneisyyden jättämää materiaalista ympäristöä muullakin tavoin kuin kulttuuriperintönä, ja materiaallinen ympäristö puolestaan ohjaa ja suuntaa niitä tapoja, joilla sitä käytetään (Gieryn, 2002, s. 53–57; Lehtonen, 2008, s. 69). Annika Alzén ja Peter Aronsson ovatkin painottaneet, että kulttuuriperinnön tutkijan on aina kysyttävä, mitkä poliittiset yhteisöt todella käynnistävät kulttuuriperintöprosesseja. (Aronsson, 2006, s. 9–11). Pohjoismaissa kulttuuriperinnön käsite on kytketty *identiteetin* ja *osallisuuden* käsitteisiin. Kulttuuriperinnön avulla tunnistaudutaan yhteisöjen jäseniksi, erottaudutaan toisista yhteisöistä ja heimoudutaan yhteisöiksi. Kulttuuriperintöarvot ovat periaatteessa universaaleja, mutta kulttuuriperintöinstituutiot ovat kansallisia, ja kulttuuriperintöprosesseja ylläpitävä käytäntö on paikallista. (Aronsson, 2006, s. 9–11; Svensson, 2006, s. 181–182.)

Tässä artikkelissa tavoitteeni on ymmärtää, millä tavoin paikalliset tilaushistoriat integroituvat osaksi tilaajayhteisön identiteettityötä ja kehittää tämän ymmärryksen pohjalta työkaluja paikallisen historiapolitiikan arviointiin. Scullion ja Garcia (2005, s. 124–125) painottavat, että kulttuuripolitiikan tutkimus pyrkii sekä poliittisesti sovellettavissa oleviin tutkimustuloksiin että edistämään todisteisiin perustuvaa, kriittistä, refleksiivistä ja ajankohtaiseen teoreettiseen keskusteluun osallistuvaa tutkimusotetta. Aluksi kysyn, miten tilaushistorioita käytetään. Jatkan esittämällä osallistuvasti havainnoimilleni ja dokumentoimilleni kolmelle tilaushistoriatapaukselle seuraavat kysymykset: Millainen on tilaushistorian tuottamisen prosessi? Mitä prosessi tuottaa ja ketkä siihen osallistuvat? Miten tilaaja valvoo etujaan? Ketä ja mitä varten

historia tilataan? Mitä tilaaja olettaa hyötyvänsä historiasta ja mitä historioilla on tarkoitus tehdä? Lisäksi kysyn, millaisen teoreettisen mallin varassa historioita tilaavien ja omaa kulttuuriperintöään vahvistavien yhteisöjen identiteettityötä voisi ymmärtää ja analysoida. Kysymys on kulttuuripolitiikan tutkimuksen näkökulmasta mielekäs. Kuten Peter Aronsson painottaa, demokraattisessa yhteiskunnassa ihmisillä on oikeus itse muovata oma kulttuurinen identiteettinsä, ja kulttuuripolitiikan tehtävä on taata tämän oikeuden säilyminen. (Aronsson, 2006, s. 9–11).

Imagotyötä vai identiteettityötä? Historian käyttötapojen typologia

Sören Halldénin mukaan (Halldén, 1983, s. 14–28) historiaa voi käyttää tietoisesti tai tiedostamatta. Historian käyttäjä asettaa menneisyyttä koskevan tiedon avulla oman profiilinsa yhteiskunnalliseen kontekstiin ja ympäristöön. Tarkastelen historioiden mahdollisia käyttötapoja rakentamani yksinkertaisen kommunikaatiomallin avulla. Malli perustuu aiempaan, yrityshistorioita koskevaan tutkimukseeni. Se avaa neljä erilaista tapaa, joilla erilaiset organisaatiot käyttävät historioita. (Sivula, 2014 b, s. 44; Rakob & Burkhard 2006, s. 399–407.)

Typologia erottaa toisistaan eksternaaliset historiat ja internaaliset historiat ja jakaa näi-

den historioiden käytön organisaation sisäiseen ja ulkoiseen kommunikaatioon. Eksternaalinen historia tarkoittaa käyttäjän ulkopuolista menneisyyttä representoivaa historiaa. Eksternaalinen historia voi olla joko yleistä tai erityistä historiaa; olennaista on, että eksternaalinen historia ei ensisijaisesti esittele käyttäjää itseään. Internaalinen historia puolestaan käsittelee käyttäjää ja tulkitsee käyttäjän omaa menneisyyttä.

Tilaushistoriat ovat yleensä internaalisia historioita. Niiden tehtävä on representoida tilaajan omaa menneisyyttä. Kulttuuriperintöyhteisön ulkoista kommunikaatiota nimitän *imagotyöksi*. *Identiteettityö* puolestaan on pohjimmiltaan kulttuuriperintöyhteisön sisäistä kommunikaatiota.

Menneisyyden representaatio toteutuu, kun historiateosta käytetään menneisyyttä koskevana tietona ja lukija omaksuu historian. Paikallishistoria ohjaa sitä tapaa, jolla lukija ymmärtää ja selittää aineettomasta ja aineellisesta ympäristöstään löytyviä menneisyyden jälkiä. Esimerkiksi saastuneesta maaperästä ja sen keskelle jääneistä sahan raunioista tulee kulttuuriperintöä, kun sille rakennetaan historiallinen merkitys. (Sivula, 2010, s. 26–35.) Lukijan oletetaan omaksuvan menneisyyksensä aineksiksi teoksessa esitetyjä tulkintoja. Lopullinen käsitys menneestä syntyy kuitenkin vasta lukijan ja tekstin välisissä neuvotteluissa, ja lu-

	Eksternaaliset historiat	Internaaliset historiat
Eksternaalinen kommunikaatio	Kontekstia tai vertailua painottava historian käyttö, kohderyhmänä käyttäjän ulkoiset sidosryhmät	Imagoa rakentava, käyttäjän omaa menneisyyttä representoivan historian käyttö, kohderyhmänä käyttäjäorganisaation ulkoiset sidosryhmät
Internaalinen kommunikaatio	Yleisen tai vertailukohdetta representoivan historian käyttö, esimerkiksi organisaation sisäisen muutosjohtamisen tukena.	Käyttäjän omaa menneisyyttä representoivan historian käyttö esimerkiksi organisaation sisäisen järjestyksen tai muutosten suunnitteluun ja perusteluihin.

Kuvio 1. Historioiden käyttö ulkoisena ja sisäisenä kommunikaationa.

kija käyttää historiatietoisuutensa rakentamiseen paljon muutakin tietoa, kuin sitä, mitä hänen lukemansa historiateos esittelee. (Ricoeur, 2000, s. 302–369; erit. s. 318–320.)

Tilaushistoriat ovat yhtä käyttökelpoista menneisyyttä koskevaa tietoa kuin muutkin historiat. Tilaushistorian tuottajan eettinen vastuu perustuukin juuri historian kulttuurituotannolliseen käyttökelpoisuuteen (Kalela, 2012, s. 18–19, 93–95, 159–160). Ammattikuntansa edustajana historioitsija on kuitenkin ensisijaisesti vastuussa esittämänsä historiallisen päättelyn pätevydestä, ja vasta toissijaisesti siitä, miten menneisyyttä koskevaa tietoa käytetään. Friedrich Nietzsche erotti aikanaan toisistaan *monumentaalisesta, antikvaarisesta ja kriittisestä* tavan käyttää historiaa. Pidän tätä jaottelua käyttökelpoisena, kun pyrin ymmärtämään historian käyttöä identiteetti- ja imagotyössä. Historian monumentaalinen käyttö on historiasta inspiroitumista ja historiallisten esimerkkien hyödyntämistä. Antikvaarinen käyttö on jatkuvaa ja johonkin kuulumisen kokemusten etsintää. Kriittinen historian käyttäjä puolestaan arvottaa menneisyyden jälkiä ja valitsee osan niistä suojeltaviksi, säilytettäväksi ja siirrettäväksi eteenpäin tuleville sukupolville. Osa perinnöstä saa hävitä ja unohtua. (Nietzsche, 1999; Nevanlinna, 2003, s. 19.)

Tilaushistorian prosessi

Tilaushistoria on historiantutkimukseen perustuva menneisyyden representaatio, jonka ammattimainen historiantutkija tekee tiedeyhteisön ulkopuoliselle asiakkaalle. Tilaushistorioiden kysyntä on 2000-luvulla kasvanut. Historioita tilaavat esimerkiksi kunnat, yritykset, erilaiset valtionhallinnolliset organisaatiot, laitokset ja yhdistykset. Aiemmin tilaushistorian kirjoittaminen ei ollut tekijälleen akateeminen meriitti, mutta nykyään tilaushistoria saattaa olla vertaisarvioitu tutkimusjulkaisu. Tilaushistoriatuotanto työllistää enimmäkseen yliopiston ulkopuolella työskenteleviä historiantutkijoita. Suomessa tilataan runsaasti paikallishistorioita. (Ponzoni & Boersma, 2011, s. 131; 123–124; Karonen, Lamberg & Ojala, 2000.)

Paikallishistoriat ovat tilaushistorioita, joiden kirjoittajalle on tutkimuksen lähtökohdiksi annettu alueellinen, valtiota pienemmän organisaation hallintoon tai alueelliseen tehtävään perustuva rajaus. Historioitsija rajaa ja identifioi tutkimuskohteensa tutkittavan aikavälin, alueen tai paikan ja teeman perusteella. Tilaushistoriahankkeen taustalla on aina jokin yhteisö, joka pitää menneisyytensä kohdistuvaa tutkimus- ja tulkintaprosessia tärkeänä ja rahoittamisen arvoisena. Paikallisesti rajatun tilaushistorian kirjoittaja neuvottelee tilaajaa edustamaan valitun delegaation kanssa. Delegaation taustalla toimii aktiivinen kulttuuriperintöyhteisö, joka koostuu niistä toimijoista, jotka joko virkansa, työnsä, luottamustehtävänsä tai harrastuneisuutensa vuoksi osallistuvat paikallisen menneisyyden jälkien tallettamiseen, suojeltavien ja säilytettävien artefaktien valintaan, menneisyyden tulkintaan ja muistomerkkien pystyttämiseen sekä historian ja perinteiden siirtämiseen eteenpäin uusille sukupolville. Valmis tilaushistoria on investointi. Ammattimaiselta historiantutkijalta kuluu 500–1000 -sivuisen kunta- tai kaupunkihistorian tuottamiseen 5–7 vuotta kokopäiväistä työtä. Tutkija-kirjoittajan tai tutkija-kirjoittajien palkan lisäksi kustannuksia syntyy kesimerkiksi käsikirjoituksen kuvituksesta, taitosta ja painatuksesta.

Suomessa on 1970-luvulta lähtien korostettu paikallishistorioiden yhteisöllistä merkitystä ja yhteisön jäsenten osallistamista, kun taas esimerkiksi Ruotsissa on pyritty tekemään selvä ero ”oikean historiantutkimuksen” ja ”kotiseutututkimuksen” välillä. (Pulma, 2010, s. 104–105). Suurin osa historioimieni kuntien asukkaista tai historian tilanteen yhdistyksen jäsenistä ei kuitenkaan ollut kiinnostunut tilaushistorian tuottamisprosessista. Suurin osa historioimieni kuntien asukkaista tai historian tilanteen yhdistyksen jäsenistä ei myöskään osallistunut historiaproessia tukeviin tiedonkeruisiin, vaikka osallistumiseen on tarjottu useita mahdollisuuksia ja osallistumista pyrittiin aktivoimaan monella tavalla.

Tätä artikkelia varten tarkastelin historiaa käyttävän kulttuuriperintöyhteisön toimintaa kolmessa johtamassani tilaushistoriahankkees-

sa. Kahdessa tapauksessa historian tilasi kunta ja kolmannessa tapauksessa merkittäviä julkisen sektorin tehtäviä hoitava yhdistys. Tilaushistorioista ensimmäinen, *Noormarkun historiaa erämaasta eleyksi paikaksi* ilmestyi vuonna 2008, toinen, *Karhu, kirves ja punainen kukko – Porin Vapaaehtoinen Palokunta 1863–2013* julkaistiin 11. huhtikuuta 2013, ja kolmas, *Merikarvian historia*, julkaistaan vuonna 2017.

Käytin aineistonani näitä historioita ja hankkeiden projektidokumentaatiota. Aineistoni oli siinä mielessä jälkiluontoista, että se on tuotettu tilaushistoriahanketta eikä tutkimusartikkeliä varten. Olen osallistunut aineiston tuottamiseen ja olen hankkeiden johtajana valvonut ja ohjannut sitä, miten muut tuottavat aineistoa. Tältä osin harjoittamani lähdekritiikki on itsekritiikkiä.

Projektidokumentaatio sisältää talousasiakirjat, sopimukset, tilaajaa edustaneen historia-työryhmän ja hankkeen etenemistä valvoneen ja tukeneen ohjausryhmän kokousmuistiot, tiedot hankkeen rahaliikenteestä, aikatauluista, sidosryhmäyhteistyöstä historioinnin kohteena olevan yhteisön sellaisten edustajien kanssa, jotka eivät ole osallistuneet ohjausryhmän tai historia-työryhmän työskentelyyn ja kaikkien hankkeen sisäisten kokousten muistiot. Lisäksi dokumentaatio kattaa kaikki merkittävät tutkimuksen aineiston tuottamiseen ja keräämiseen liittyvät operaatiot. Noormarkun historiateos-hankkeen aikana kertynyttä dokumenttimassaa on muutama tuhat liuskaa. Porin VPK:n historiahankkeen dokumentaatio on noin tuhannen liuskan laajuinen, ja Merikarvian historiahankkeen dokumentaatio näyttää olevan kasvamassa suunnilleen saman laajuiseksi kuin Noormarkun historiahankkeen dokumentaatio. Kaikkien kolmen tapauksen dokumentaatio on järjestetty paperitulosteina kansioihin, ja aineistosta on poistettu asiakirjojen kaksoiskappaleet.

Projektidokumentaatio sisältää myös historiahankkeen vetäjän ja tilaushistorian päätoimittajan ja kirjoittajan muistiinpanoja hankkeen eri vaiheissa tilaajan ja tilaushistoriahankkeen toteuttajan välillä käydyistä keskusteluista. Keskustelut ovat koskeneet hankkeen organisointia, käytännön järjestelyjä ja rahoitusta,

mutta niissä on pohdittu yhdessä tilaajan kanssa myös tilaushistorian tavoitteita, paikallishistorian tehtävää ja merkitystä, historian tutkimusmenetelmiä ja keskusteltu siitä, mitä tarkoittaa tutkijan riippumattomuus tilaajasta.

Noormarkun historian tilaajat kertoivat tavoitteekseen vahvistaa kuntalaisten paikallistuntemusta ja historiallista itseyttä tilanteessa, jossa oli odotettavissa kuntaliitos. He olivat erityisen huolissaan siitä, että koululaiset eivät tunteneet kunnan rajoja, eivätkä tieneet, mistä olivat kotoisin. Noormarkku liittyi Poriin 1.1.2010. Tilaaja oli voimakkaasti orientoitunut historian antikvaarisen käytön suuntaan.

Porin VPK:n historia puolestaan tilattiin monumentaaliseen käyttöön. Tilaushistoria oli yksi yhdistyksen 150-vuotisjuhlien muistomerkeistä. Historian avulla yhdistyksen johtohenkilöt olettivat pystyvänsä tulevaisuudessa välttämään virheitä ja ammentamaan inspiraatiota menneistä onnistumisista. Merikarvian historian tilausta motivoi antikvaarinen käyttö: Taustalla vaikutti 2010-luvun keskustelu kuntaliitosten väistämättömyydestä. Historiatilauksista oli suunniteltu 1980-luvulta lähtien, mutta kuntaliitoksen todennäköisyys aktualisoi hankkeen. Historian tilaaminen eteni kaikissa kolmessa tapauksessa suunnilleen samoin. Tilaaja otti suoraan minuun yhteyttä.

Vuosina 2003–2008 vetämässäni Noormarkun historiaprojektissa, vuosina 2009–2013 johtamassani Porin Vapaaehtoista Palokuntaa käsittelevässä tilaushistoria- ja tutkimushankkeessa sekä vuodesta 2013 lähtien luotsaamassani Merikarvian kunnan tilaushistoriahankkeessa tilaajan edustajat olivat jossain määrin jo organisoituneet historia-työryhmäksi tai historiatoimikunnaksi, kun minuun otettiin yhteyttä ensimmäisen kerran. Kuntien historia-toimikuntiin kuului kunnan päättävien elinten johtavia virkamiehiä ja luottamushenkilöitä. Noormarkun historiatoimikuntaan kuuluivat kunnanhallituksen puheenjohtaja, kunnanjohtaja ja kunnansihteeri. Merikarvian historiatoimikuntaan kuului kunnanjohtajan lisäksi kaikkien kunnanvaltuustossa edustettuina olevien puolueiden kunnanvaltuutettuja ja seurakunnan edustaja.

Suomalaisten kunta- ja kaupunkihistorioiden perinnettä ovat erityisesti muovanneet vuonna 1933 perustetun Paikallishistoriallisen Toimiston, vuodesta 2000 lähtien Tilaushistoriakeskuksen ohjeet ja suositukset. (Ahtiainen & Tervonen, 2010, s. 27; 43). Neuvoin ensimmäisessä tapaamisessa tilaajaa tutustumaan tilaushistoriakeskuksen ohjeisiin ja palveluihin ja hinnastoihin. Tilaaja puolestaan keskittyi perustelemaan sitä, miksi halusi tilaushistorian. Kuntahistorian tilaajat halusivat vaalia kunnan muistoja ja säilyttää jälkipolville ymmärrettävässä muodossa tiedon siitä, että paikalliset yhteisöt olivat joskus muodostaneet itsenäisen kunnan. He toivoivat, että kirjoittajalla tai kirjoittajilla olisi kyky tuoda esiin kunnan ominaispiirteet. Yhdistyshistorian tilaaja kertoi, että kyseessä olisi 150-vuotisjuhlakirja.

Tilaushistorioita tilaavat yhdistysten, yritysten, kuntien ja muiden organisaatioiden edustajat eivät yleensä ole historiateoreetikoita. Jos kuitenkin olisin todennut historiahankkeideni tilaajille, Kenneth Nordgrenia mukaillen, että historiatietoisuus on ymmärtämistä, yhteiseen kertomukseen sitoutumista ja ohjaa toimintaa (Norgren, 2006, s. 208, 211; 213.), he olisivat nökytelleet. Paikallishistorian tilaajat olivat liikkeellä juuri tällaisista syistä.

Saneliko tilaaja historiaan kirjoitetut tulkinnat?

Kuntahistorian tilaamista valmistelleiden historiatoimikuntien jäsenet siirtyivät hankkeen alettua historiateoksen valmistumista valvovien ja tukevien ohjausryhmien jäseniksi. Ohjausryhmiin värvättiin virka- ja luottamushenkilöiden lisäksi menneisyydestä kiinnostuneiden yhdistysten johtohahmoja ja kotiseutuhistorian harrastajia. Ohjausryhmän kokoonpano antoi kuvan siitä, ketkä historioitavana olevan kunnan asukkaat toimivat aktiivisesti kunnan menneisyyttä koskevan tiedon parissa. Tilaajan edustajien lisäksi ohjausryhmiin kuului yliopiston edustajia.

Porin Vapaaehtoisen Palokunnan Historiatyöryhmä oli organisoitu moniportaisemmin kuin kuntien historiatoimikunnat. VPK:n His-

toriatoimikunta raportoi jatkuvasti yhdistyksen Historiatyöryhmälle, jonka jäseniä olivat käytännössä lähes kaikki yhdistyksen hallituksen jäsenet. Historiatyöryhmä koostui yhdistyksen johdosta. Historiatyöryhmän jäsenet osallistuivat hyvin aktiivisesti ohjausryhmän työskentelyyn. Ohjausryhmään oli nimitetty myös Porin kaupungin edustaja ja alueellisen palo- ja pelastustoimen johdon edustaja.

Kaikki kolme ohjausryhmää kokoontuivat 2–4 kertaa vuodessa. Kokouksessa tilaushistoriahankkeen johtaja ja muut tutkija-kirjoittajat raportoivat ohjausryhmälle hankkeen etenemisestä. Ohjausryhmä valvoi hankkeessa lähinnä maksatusaikataulun noudattamista ja seurasi teoksen valmistumisaikataulua. Kaikkien kolmen ohjausryhmän jäsenet suhtautuivat hyvin kunnioittavasti tutkijan integriteettiin. Yhdessä ohjausryhmässä ei jotain jo kirjoitettua vaadittu poistettavaksi teoksesta. Mitään tutkimuksen kohdetta ei myöskään kielletty tarkastelemasta. Kaikissa kolmessa teoksessa käsitellään esimerkiksi kansalaissotaa ja muita poliittisesti latautuneita aiheita. Kuntahistoriallisten ohjausryhmien keskusteluissa nähtiin toisinaan pientä puoluepoliittista jännitystä, mutta se juontui pikemminkin valtuustotyöskentelyn paineista kuin ohjausryhmän valvoman historiatuotannon sisällöstä. Kaikissa kolmessa tilaushistoriahankkeessa ohjausryhmän jäsenet avustivat tutkija-kirjoittajia tietolähteiden etsimisessä. Yhdessä ohjausryhmässä ei kyseenalaistettu historiantutkijoiden ammattitaitoa. Ohjausryhmien jäsenet osoittivat monella tapaa odottavansa historian valmistumista ja aikovansa käyttää valmista teosta. Sekä kuntahistorian että yhdistyshistorian tilaajat kertoivat, että historia palvelisi erityisesti ikääntyvää lukijaa tukemalla ikääntyneiden henkilökohtaista muistelua. Kaikkien kolmen tilaajan edustajat pitivät tärkeänä, että historia perustuisi tutkimukseen ja alkuperäisaineistoihin. Faktojen tuli olla kohdallaan, jotta paikalliset tapahtumat voisi muistuttaa tarkistamalla historiasta.

Tilaushistoriaproessin edetessä kuntahistoriahankkeen ympärille aktivoituneen kulttuuriperintöyhteisön jäsenet osoittivat historioitaviksi useita, arvokkaina pitämiään aineellisia

kohteita. Kohteiden joukossa oli rakennuksia, rakennusjäänteitä, maisemaa ja esineitä. Tilaa-
jan edustajat pohtivat kokouksissa, miten histo-
riointi tukisi näiden kohteiden matkailullista
käyttöä. Kun menneisyyden jälki otetaan käyt-
töön menneisyyden tapahtumasarjaa koske-
vaan kysymykseen annetun vastauksen uskotta-
vuutta vahvistavana todisteena, todisteelle alkaa
muodostua kulttuuriperintöarvoa. Kirjoitetulla
historialla voi vahvistaa esimerkiksi paikallisen
kirkon, vapaapalokunnantalon tai jonkin
paikan, perinteen tai esineen symbolista roolia
ja asemaa paikallisyhteisön muistin paikkana.
(Esim. Salonen & Sivula, 2008, s. 135–140; Si-
vula & Tuulasjärvi, 2013, s. 203–219.) Yhdis-
tyshistorian tilaaja toivoi, että historiantutkijat
kertoisivat, millainen vaikutus yhdistyksellä oli
eri aikoina ollut ympäröivään yhteiskuntaan. He
halusivat myös historiallista näkyvyyttä yhdis-
tyksen rakennuksille, joista osa ei enää ollut yh-
distyksen omistuksessa. Tulkintoja tilaajat eivät
kirjoittajille sanelleet. Mikäli he vaikuttivat tul-
kintoihin, kyse oli osallistamisen seurauksena
syntyneestä vuorovaikutussuhteesta.

Ketä ja mitä varten historia tilattiin?

Aineistooni kuuluvan yhdistyshistorian tilausta
motivoi ensisijaisesti merkkipäivä. Se tilattiin
täyttämään samanlainen yhteisöllinen tehtävä
kuin syntymäpäiväsankarille pidetty juhlapu-
he. Historiahankkeen puuhahenkilöt halusivat
vaikuttaa siihen millaiseksi yhdistyksen sisä-
inen muisti muodostui. Sisäisen yhtenäisyyden
vahvistaminen ja yhteistä tulevaisuutta kohti
orientoiminen ovat motiiveja, jotka kertovat
oman historian vahvasta internaalisesta käytös-
tä. Historian valmistuttua historiatoimikunnan
verrattain iäkkäät jäsenet laskivat leikkiä siitä,
että tilaisivat jatko osan, kunhan 200-vuotishis-
torian tilaus tulisi ajankohtaiseksi.

Lakkautettavan kunnan viimeisen vuosi-
sadan tapahtumat dokumentoiva, ymmärtävä
ja selittävä sekä menneisyyden representoiva,
kuvitettu historiateos sinetöi tapahtuneen. His-
toria asettuu kuntalaisten tietoisuuteen poissa-
olevan menneisyyden paikalle, ja auttaa siir-
tämään lakkautettavan kunnan nykyisyydestä

osaksi mennyttä aikaa. Lakkautettavien kuntien
identiteettityössä on saattohoidon ja surutyön
piirteitä. Kollektiivinen surutyö on luonteel-
taan monumentalisoivaa identiteettityötä. Tälle
antikvaarista historian käyttötapaa lähenevälle
identiteettityölle on tyyppillistä menetetyin koh-
teen muistelua ja muistojen kunnioitusta pal-
velevien menneisyyden symbolien eli muisto-
merkkien tai muistin paikkojen tarve.

Toisin kuin kunnan lakkauttamisen jälkeen,
yhdistys suunnitteli alusta lähtien käyttävänsä
historiateosta myös esitellessään itseään ul-
koisille sidosryhmille. Historiatoimikunta piti
teosta myös taloudellisesti hyödyllisenä. Sen
nähtiin tarjoavan 150 vuoden jatkuvuutta ta-
keeksi yhdistyksen luotettavuudesta. Yhdistys
toimi palo- ja pelastusalan markkinoilla, joilla
luotettavuus ja henkilöstön sitoutuneisuus teh-
täviinsä saattoi ratkaista, mikä palvelun tarjoaja
valitaan sopimusosapuoleksi seuraavan 10 vuo-
den ajaksi. Yrityshistorioita käytetään toisinaan
samalla tavoin yrityksen luotettavuuden osoit-
tamiseen.

Tarkastelemissani esimerkeissä kuntahisto-
rian tilaajat edustivat kunnan toimivaa johtoa
ja tilasivat historian kuntalaisia varten. Noor-
markun historiateosta luovutettiin yksi kappa-
le kaikkiin kunnan alueella asuviin perheisiin.
Kyseessä oli siten ensisijaisesti internaalisen
historian käyttö internaaliseen kommunikaat-
ioon. Porin VPK:n tilaama historia sitä vastoin
tilattiin juhluvuoden monumentiksi. Se tuki
sekä yhdistyksen sisäistä muistelua että vahvisti
yhdistyksen ulkoista kuvaa. Vapaaehtoisen pa-
lokunnan historia jaettiin kaikille yhteisön jäse-
nille, mutta teosta luovutettiin runsaasti myös
ulkoisille sidosryhmille ja kirjastoille, ja sitä py-
rittiin myös myymään. Yhdistys teki yllättävän
paljon imagotyötä, kun taas kunnissa keskityt-
tiin identiteettityöhön.

Kun perustin Merikarvian historia hanketta
tukemaan Muistojen Merikarvia -nimisen Face-
book-yhteisön, siihen liittyi pari sataa Merikar-
vian kunnassa asuvaa ja yli sata Merikarvian
kunnan, Suomen tai jopa Euroopan ulkopuolel-
la asuvaa sosiaalisen median käyttäjää. Yhteisön
jäsenet jakoivat keskenään valokuvia ja muisti-
tietoa. Kuntahistoriaa käyttävä, paikallista kult-

tuuriperintökohdetta tuottavaa identiteettityötä tekevä kulttuuriperintöyhteisö osoittautui tässä tapauksessa transnationaaliksi (Urponen, 2010, s. 19–21) eli ylijarjaiseksi.

Paikallista historiapolitiikkaa?

Historiapolitiikka tarkoittaa historian poliittista käyttöä yhteiskunnassa. (Kalela, 2012, 82–112.) Pilvi Torstin mukaan historiapolitiikalla on aina yhteiskunnallinen päämäärä ja historian poliittiselle käytölle on kolme mahdollista motiivia: Ne ovat ulkopoliittinen motiivi, sisäpoliittinen motiivi ja ”universaalin hyvän motiivi”. Historiaa käyttävänä subjektina näyttäytyy Torstin mallissa aina joko valtio tai valtiollisesti orientoitunut toimija. (Torsti, 2007, s. 66–69.)

Paikallishistorian politiikka näyttää ainakin tarkastelemini esimerkkien valossa erilaiselta kuin valtiollisesti orientoitunut historiapolitiikka. Paikallishistorian tilaaja pyrkii yleensä ensisijaisesti ottamaan haltuunsa jonkin menneisyyttä koskevan jäännepätköiden tai tietomassan, esimerkiksi oman arkistonsa tai muun aineellisen tai aineettoman jäämistönsä. Tilaushistorialta toivotaan juonellisuutta, jotta tilaaja pystyy esittämään, miten organisaatio on muodostunut ja miten sen nykyinen kulttuuri ja toimintatavat ovat muotoutuneet ja perustelemaan sekä luopumista että säilyttämistä koskevia päätöksiä.

Millaisessa tilanteessa yhteisö päättää investoida tilaushistoriaan? Käsittelemistäni kolmesta tilaushistoriaprozessissa kahdessa investointi päätettiin tehdä, kun organisaation lakkaamisen mahdollisuus aktualisoitui. Investointipäätöstä motivoi päättymisen tai menetyksen pelko. Molemmat päättymisuhan alla olevat organisaatiot olivat kuntia. Tuntemiani muitakin kuntahistoriahankkeita on lähes poikkeuksetta motivoinut tulollaan oleva kuntaliitos. Kolmannen tilaushistorian tilannut yhdistys täytti 150 vuotta ja tilasi historian merkkivuotta juhlistamaan. Historian tilaamisesta vastasi kaikissa tilaajaorganisaatioissa sama ryhmä, joka teki muutkin taloudelliset päätökset. Kunnissa tilaamisesta päätti kunnanvaltuusto. Yhdistyksessä taas organisaation hallitus valtuutti historiatoimikun-

nan tekemään hankinnan.

Millaisia tapahtumasarjoja tai kohteita tilaushistoriahankkeen tilaaja, esimerkiksi ohjausryhmän välityksellä, halusi tilaushistorian kirjoittajan ottavan esiin? Kaikissa ohjausryhmissä oli mukana paikallisia amatöörihistorioitsijoita, jotka olivat julkaisseet kirjoituksiaan. Nämä kotiseutuhistorioitsijat ehdottivat, että tiettyjä historiallisesti merkittäviä kohteita katsottaisiin hiukan lähemmin, kuten sitten tehtiinkin. Aktiivisten kotiseutuhistorioitsijoiden rooli alkoi muistuttaa kansatutkijuutta. Tilaushistorian kirjoittajat käyttivät tietolähteinään näiden kansatutkijoiden tekstejä. Valvoin erityisen tarkasti sitä, että niitä käytettiin lähdekriittisesti. Kaikissa kolmessa tapauksessa tilaushistorian kirjoittaja vahvisti ainakin yhden ohjausryhmässä tärkeänä ja historiallisena pidetyn esineen, paikan tai rakennuksen symbolista arvoa. Nämä olivat siis sellaisia esineitä, paikkoja tai rakennuksia, joihin tutkija ei itsenäisesti ehkä olisi kiinnittänyt huomiota.

Mitä tarkoitusta varten historioita tilattiin? Tilaushistorian abstraktina tarkoituksena oli kaikissa tapauksissani yhteisön jäsenten identiteettityön tukeminen. Julkilausuttu tavoite oli tapahtumasarjojen kirjaaminen ymmärrettävässä ja juonellisessa muodossa. Yhdistyshistorian ohjausryhmä toivoi erityisesti aktiivisten ihmisten esittelyä, mutta myös kuntahistorioiden tilaajat halusivat taata organisaationsa entisille ja nykyisille johtohenkilöille ja vaikuttajille paikan historiassa.

Yksikään kolmesta tilaajasta ei oletanut historiahankkeen tuottavan taloudellista voittoa, vaikka jokainen tilaaja valmistautui myös myymään valmista teosta. Tilaajat myös jakoivat satoja teoksen kopioita ilmaiseksi sekä ulkoisille että sisäisille sidosryhmilleen. Kuntahistorioiden tilaajat asettivat tilaushistorialle myös joitakin tilinpäätösmäisiä tavoitteita. Lukijan haluttiin ymmärtävän esimerkiksi sitä, millaisissa oloissa kunta oli velkaantunut tai myynyt omaisuuttaan. Kuntahistorioiden tavoitteena oli myös joidenkin kiistanalaisten tapahtumasarjojen selvittäminen. Huomiota kiinnitettiin esimerkiksi laajoihin ympäristöä muuttaneisiin rakennus- ja kaavoitushankkeisiin.

Kuntahistoriahankkeiden tavoitteeksi oli asetettu uusimman ajan historian kirjaaminen ymmärrettävässä muodossa. Uusimman ajan historiallisista muutosprosesseista kahta pidettiin kunnissa erityisen tärkeitä: Kuntalaisten haluttiin ymmärtävän 1970-luvulta alkaneen kuntien tehtäväkentän muutosten paikallisia vaikutuksia, ja lisäksi toivottiin huolellista kuvausta 1990-luvun alun laman syistä ja paikallisista seurauksista. Yhdistyshistorian tilaajat pyysivät enemmän analyysia tilaajaorganisaation toimintatapojen ja jäsenistön profiilin muutoksista kuin kuntahistorian tilaajat.

Universaalin hyvän motiivia tai valtiollisen ulko- ja sisäpolitiikan motiivia ei yksikään tilaajista tuonut esiin. Paikallinen historiapolitiikka on ilmeisesti erilaista kuin valtioiden historiapolitiikka. Paikallisten tilaushistorioiden motivoitumista ei voi ymmärtää valtion näkökulmasta muodostettujen kategorioiden avulla, eikä valtiollisen historiapolitiittisen motivoitumisen piiri näytä ulottuvan paikalliseen historiapolitiikkaan. Paikalliseen historiapolitiikkaan pääsee parhaiten käsiksi tarkastelemalla sitä identiteetti- tai imagotyötä, johon paikallisen historian ja kulttuuriperinnön tuottaminen ovat kytkeytyneet.

Paikallishistoriallisen kulttuuriperintöprosessin logiikka: Omaksuvaa, monumentalisoivaa ja historioivaa identiteettityötä

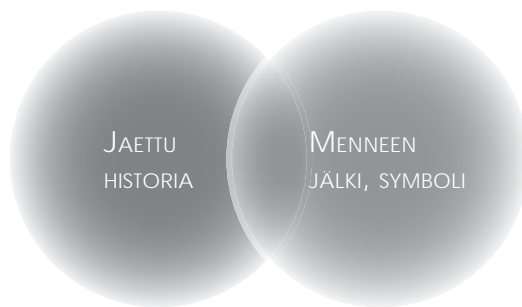
Tässä artikkelissa yritän tilaushistorioihin liittyvien tapausten ja historian käytön erilaisten jaottelujen avulla mallintaa sitä identiteettityötä, jolla kulttuuriperintöä rakennetaan. Yritän ymmärtää historiaa käyttävän kulttuuriperintöyhteisön rakennetta ja kulttuuriperintöprosessin logiikkaa. On ilmeistä, ettei kulttuuriperintöyhteisöä voi samaistaa historioitavana olevaan yhteisöön; ainakin tarkastelemieni tilaushistoriahankkeiden valossa näyttää siltä, että identiteetti- ja imagotyössä puurtaa melko pieni osa historioitavan yhteisön jäsenistä.

Kulttuuriperintöprosessia ylläpitävä yhteisö näyttää tekevän identiteettityötään kolmella *identiteettityökalulla*. Ensimmäinen näistä työ-

kaluista on se menneisyyden tulkinta, jonka yhteisön jäsenet (enemmän tai vähemmän eripuraisesti) jakavat keskenään ja jota he esittelevät myös ulospäin omana historianaan. Käytän tästä tulkinnasta Jorma Kalelan termiä *jaettu historia* (Kalela, 2012, 75). Tilaushistoriahankkeiden tavoitteena oli päivittää tämä jaettu historia.

Omaksuin termin ”jaettu historia” vuonna 2009 Jorma Kalelan kanssa käymissäni keskusteluissa ja kehitelin sitä eteenpäin. Jaettu historia tarkoittaa sellaista menneisyyttä koskevaa tietoa ja menneisyyden tulkintaa, joka yhdistää kulttuuriperintöyhteisön jäsenet ja sijoittaa yhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden muodostamalle jatkumolle. Jaettu historia on sekä inklusiivista että eksklusiivista. Inklusiivisuus tarkoittaa, että historia kiinnittää aiempaa vahvemmin yhteisön jäseniksi ne, jotka kokevat osallisuutta historialla merkitystä menneisyydestä. Eksklusiivisuus puolestaan tarkoittaa sitä, että niiden ulkopuolisuus, jotka eivät osallisia ole, korostuu. Kulttuuriperintöyhteisö voi jakaa historiaansa monessa muodossa: suullisena muistitietona, Facebook-sivulla tai historiantutkimukseen perustuvana kirjana. Historiaa voi jakaa sekä oman yhteisön jäsenille, että niille yhteisön ulkopuolisille, joille jakaja haluaa välittää tietoa yhteisön menneisyydestä. Yhteisöt käyttävät jaettuja historioita aineellisen ja aineettoman kulttuuriperintönsä *kehyskertomuksina*. Kehyskertomus vahvistaa menneisyyden aineettomalle tai aineelliselle jäljelle merkityksen. Omaksumisen kohteena olevalle menneisyyden jäljelle tai symbolille muodostuu kulttuuriperintöarvoa suhteessa näihin kehyskertomuksiin.

Toinen kulttuuriperintöyhteisön identiteettityössään käyttämä työkalu on *osallisuuskokemus*. Kulttuuriperintöyhteisön jäsenet ovat osallisia sekä edellä kuvaamastani jaetusta historiasta ja että erilaisista menneisyyden jättämistä aineellisista ja aineettomista jäljistä. Kokemus on omistussuhteesta riippumaton. Osallisuutta voi siis kokea esimerkiksi historialliseen maisemaan, riippumatta siitä, kuka omistaa maapohjan, vesialueen, rakennukset tai puuston. Osallisuuden kokemus kohdistuu sekä jaettuun historiaan että tämän historian esittämän men-

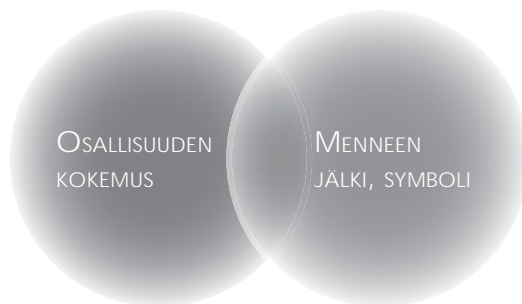
Kuvio 2. Monumentalisoiva identiteettityö on jaetun, eli kulttuuriperintöä käyttävän yhteisön jäsenten yhteiseksi ja yhdistäväksi koetun historiallisen tiedon käyttämistä menneisyyden jäljen tulkitsemiseen ja sen symbolimerkityksen perustelemiseen.

neisyyden symboleihin tai jälkiin. Kolmantena identiteettityökaluna toimivat sellaiset *menneen jäljet ja menneisyyden symbolit*, jotka toimivat jaetun historian todisteina, joiden kulttuuriperintöarvon ja merkityksen kehyskertomuksena toimiva jaettu historia vahvistaa, ja joista yhteisön jäsenet kokevat olevansa osallisia.

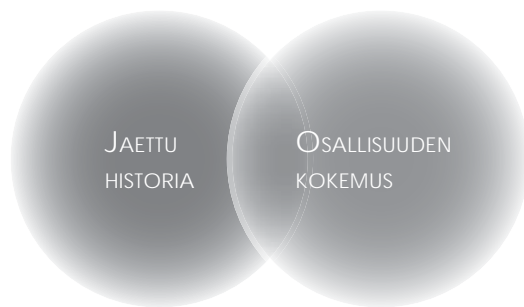
Historiantutkija noudattaa menneisyyttä tulkitessaan oman tieteenalansa metodisääntöjä, mutta historioita tuottavat muutkin kuin ammattimaiset historiantutkijat. Kansanomaisista tai muuta jokapäiväistä historiaa ei aina ole kirjoitettu historiantutkimuksen metodisääntöjä noudattaen. (Kalela, 2012, 67–68.) Ammattimainen historiantutkija perustaa menneisyyttä koskevat väitteensä menneisyydestä jääneisiin jälkiin. Identiteettiään työstävillä yhteisöillä

on kuitenkin menneisyytensä jättämien ja historiantutkijan tietolähteiksi sopivien jälkien lisäksi myös toisenlaisia, menneisyyttä edustavia symboleita, esimerkiksi tapoja tai käytänteitä, esineitä tai rakennuksia, joita vaalitaan, suojellaan ja käytetään muistin ja muistelun tukena (Nora, 1998, s. 626). Kaikki menneisyyden symbolit eivät ole aitoja jäänteitä siitä menneisyydestä, jota ne edustavat, mutta epäaitokin jäänte voi olla käytössä kulttuuriperintöyhteisön identiteettityökaluna.

Kulttuuriperintöyhteisölle merkityksellisten historiallisten todisteiden ja symbolien valitseminen, tuottaminen, suojeleminen, säilyttäminen ja arvottaminen ovat luonteeltaan *monumentalisoivaa identiteettityötä*. Paikallishistoriallisen teoksen kirkkohistorialliseen

Kuva 3: Omaksuva identiteettityö vahvistaa kulttuuriperintöyhteisön oikeutta pitää omaan kohdetta, joka liittyy yhteisöä yhdistävään historiaan. Se yhdistää osallisuuskokemukset menneisyyden symboleihin. Esimerkiksi historialliset arvorakennukset ovat usein omaksuvan identiteettityön välineitä ja kohteita, riippumatta siis siitä, kenelle arvorakennuksen omistusoikeus juridisesti kuuluu. Omaksumisen kohteena voi olla myös esimerkiksi paikallinen murre, maisema tai perinneruoka.

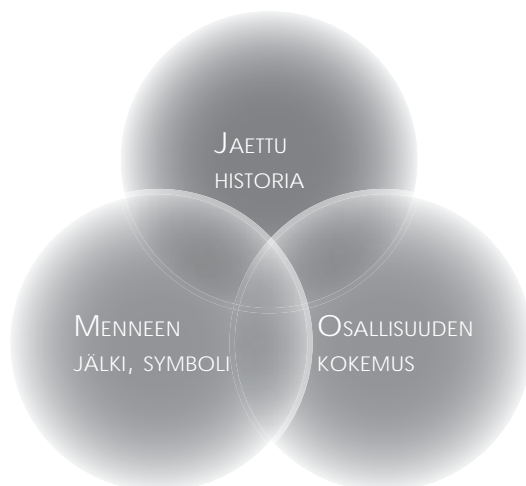
Kuva 4: Historioiva identiteettityö vahvistaa toimijan käsitystä itsestään yhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumolla. Historioivan identiteettityön tuloksena on historiatietoinen subjekti. Koulujen historianopetus tukee historioivaa identiteettityötä ja edistää jaetun historian muodostumista. Tämä identiteettityö ei edellytä menneisyyden jälkien työstämistä symboleiksi, mutta se on silti läsnä kaikissa kulttuuriperintöprosesseissa.

osuuteen viittaaminen kirkon kellotapulia koskevan rakennussuojelupäätöksen perusteluissa on tyypillinen esimerkki siitä, miten jaettua historiaa käytetään tietyn menneisyyden jäljen symbolisen aseman vahvistamiseen.

Omaksuva identiteettityö puolestaan on historiatietoisin subjektin rakentamista. Omaksuminen kohdistuu menneisyyden jälkeen tai symboliin. Omaksuvalla identiteettityöllä vahvistetaan osallisuuskokemusta menneisyyden jälkeen tai symboliin. Omaksuva identiteetti-

työ voi näyttää muutosvastarinnalta. Tyypillisiä omaksuvan identiteettityön ilmauksia ovat esimerkiksi yksityisomistuksessa olevan rakennuksen purkamiseen tai vaikkapa koulujen kaunokirjoituksen tyypikirjainten muutoksiin kohdistuneet protestit. Kulttuuriperintöprosessien luonteen ymmärtämisen näkökulmasta on erityisen tärkeää kiinnittää huomiota omaksuvaan identiteettityöhön.

Historioiva identiteettityö puolestaan vahvistaa toimijan käsitystä itsestään yhteisön men-

Kuva 5: Kulttuuriperintö rakentuu osallisuuskokemuksista, jaetusta historiasta ja omaksi koetun menneisyyden aineellisista tai aineettomista jäljistä. Kulttuuriperintöyhteisöä yhdistää historioiva, monumentalisoiva ja omaksuva identiteettityö. Kolmen ympyrän leikkausalueella on käynnissä kulttuuriperintöprosessi.

neisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumolla. Historioivan identiteettityön tuloksena on historiatietoinen subjekti. Koulujen historianopetus tukee historioivaa identiteettityötä ja edistää jaetun historian muodostumista. Tämä identiteettityö ei edellytä menneisyyden jälkien työstämistä symboleiksi, mutta se on silti läsnä kaikissa kulttuuriperintöprosesseissa.

Aktiivinen kulttuuriperintöyhteisö toimii näiden identiteettityön kaikkien osa-alueiden leikkauspisteessä. Kulttuuriperintöyhteisö osallistuu identiteettityöhön sen kaikissa muodoissa. Kulttuuriperintöyhteisö tuottaa (eli pitää yllä) kulttuuriperintöään jatkuvalla historioinnilla, monumentalisoinnilla ja omaksumisella.

Pelkkä historiaan tai menneisyyteen kohdistuva kiinnostus, yksittäiset osallisuuskokemukset, symbolien satunnainen tunnistaminen tai tietoisuus jaetusta historiasta eivät vielä perusta kulttuuriperintöyhteisöä. Kulttuuriperintöprosessi edellyttää jatkuvaa historioivaa, monumentalisoivaa että omaksuvaa identiteettityötä. Tilaushistorian kirjoittajan näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että hänen on muistettava, etteivät kaikki *historioitavan yhteisön* jäsenet, esimerkiksi yrityksen työntekijät tai kunnan

asukkaat, ole luultavasti *kulttuuriperintöyhteisön* jäseniä.

Kulttuuriperintöyhteisöt käyttävät menneisyyttä koskevaa tietoa monella tavoin. Jaetuilla historioilla, osallisuuskokemuksilla ja erilaisilla menneen jäljillä tai symboleilla voi rakentaa yhteisölle yhteenkuuluvuuden tunnetta. Niillä voi perustella rakennussuojelupäätöstä tai vuosittain toistuvaa juhlapäivää, mutta niitä voi käyttää myös toiseuksien ja eksklusiokäytänteiden vahvistamiseen tai vaikkapa yksityisomistuksessa olevan kiinteistön arvon nostamiseen. Historian käytön typologia ja kulttuuriperintöprosessin logiikan malli avaavat mahdollisuuden arvioida tilaushistoriatuotannon eettisiä haasteita. Mikäli lähtökohdaksi hyväksytään periaate, jonka mukaan historiapolitiikan tulee edistää demokratiaa myös paikallisesti, on historiallisen tilaustutkimuksen tekijän selvitettävä, millainen yhteisö häneltä tilaa historian, ja missä määrin ja millä valtuuksilla tilaajat edustavat historioitavaa yhteisöä. Tilaushistoriankin on kunnioitettava historioitavan yhteisön jäsenen oikeutta tehdä identiteettityötään itse haluamallaan tavalla.

Lähteet ja kirjallisuus

Tilaushistoriahankkeiden projektikansiot ja kokousmateriaalit

Noormarkun historia. Projektikansio 2003–2008. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman aineistokokoelma.
Porin VPK:n historiahanke. Projektikansio 2008–2013. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman aineistokokoelma.
Merikarvian historiahanke. Projektikansio 2013–2017. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelman aineistokokoelma.

Tilaushistoriat ja historioiden käsikirjoitukset

Grahn, M. & Sivula, A. (toim.) (2008). *Noormarkun historiaa erämaasta eletyksi paikaksi*. Noormarkku: Noormarkun kunta.
Aitto-oja, S. & Sivula, A. (toim.) (2013). *Karhu, kirves ja punainen kukko – Porin Vapaaehtoinen Palokunta 1863 – 2013*. Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen julkaisuja 39. Pori: Turun yliopisto.
Merikarvian historian käsikirjoitus. (Tekijän hallussa.)

- Alasuutari, P. (2012). Spreading Global Models and Enhancing Banal Localism: The Case of Local Government Cultural Policy Development. *International Journal of Cultural Policy* 19, 103–119.
- Ahtiainen, P. & Tervonen, J. (2010). Paikallishistorian kaavan pitkä kaari – ja tulevan akateemikon kriittinen katse. Teoksessa P. Ahtiainen, J. Tervonen & K. Teräs (toim.), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja* (27–90). Tampere: Vastapaino.
- Appadurai, A. (1996). *Modernity at large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Aronsson, P. (2006). Demokratisk kulturav? Nationella institutioner, universella värden, lokala praktiker. Teoksessa A. Alzén & P. Aronsson (toim.), *Demokratisk kulturav? Nationella institutioner, universella värden, lokala praktiker* (1–17). Norrköping: Tema kultur och samhälle skriftserie.
- Halldén, S. (1983). *Behövs det förflutna. En bok om det gåtfulla vardagslivet*. Stockholm: Liber Verlag.
- Hentilä, S. (2004). *Harppi Saksan haarukassa. DDR:n poliittinen vaikutus Suomessa*. Helsinki: SKS.
- Hobsbawm, E. (1983). Introduction: inventing traditions. Hobsbawm E. & Ranger T. O. (toim.), *Invention of Tradition* (7–18). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kalela, J. (2012). *Making history: the historian and uses of the past*. Basingstoke: Palgrave McMillan.
- Karonen, P. & Lamberg, J.-A. & Ojala, J. (2000): Yritykset muuttuvat, muuttuuko historiantutkimus. Yrityshistoriasta yrityksen taloushistoriaksi. *Historiallinen aikakauskirja*, 98 (1), 47–65.
- Lowenthal, D. (1999): Heritage stewardship and the amateur tradition. *APT Bulletin*, 30 (2–3), 7–9.
- Nevanlinna, T. (2003): Rakennusperinnöstä välittyy kosketus menneeseen. Teoksessa T. Tennosmaa (toim.), *Rakennusperinnön tulevaisuus. Puheenvuoroja teemavuoden aiheista* (18–27). Helsinki: Ympäristöministeriö.
- Nietzsche, F. (1999): *Historian hyödystä ja haitasta elämälle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kirjaston julkaisusyksikkö JULPU.
- Nora, P. (1989): Between Memory and History: Les Lieux de Mémoire [1984]. *Representations*, 26 (spring 1989), 7–24.
- Nora, P. (1998): *Realms of Memory: The Construction of the French Past, (Vol. 3, Symbols)*. New York: Columbia University Press.
- Nordgren, K. (2006): Historia som medvetande, identitet och handling i ett mångkulturellt Sverige. Teoksessa A. Alzén & P. Aronsson (toim.), *Demokratisk kulturav? Nationella institutioner, universella värden, lokala praktiker* (205–215). Norrköping: Tema kultur och samhälle skriftserie.
- Ponzoni, E. & Boersma, K. (2011): Writing History for Business: The Development of Business History between "Old" and "New" production of Knowledge. *Management & Organizational History*, 6 (2), 123–143.
- Pulma, P. (2010): Paikallishistoria, professionalismi ja pohjoismainen historiakulttuuri. Teoksessa P. Ahtiainen, J. Tervonen & K. Teräs (toim.), *Kaikella on paikkansa. Uuden paikallishistorian suuntaviivoja* (91–115). Tampere: Vastapaino.
- Rakob, E.-M. & Burkhardt, R. (2006): Der Bosch-Zünder. Die Marke in der Marke. Teoksessa N. O. Herbrand, & S. Röhrig (toim.), *Die Bedeutung der Tradition für die Markenkommunikation. Konzepte und Instrumente zur Ganzheitlichen Ausschöpfung des Erfolgspotenzials Markenhistorie* (399–407). Stuttgart: Edition Neues Fachwissen GmbH.
- Salmi, H. (2001): Menneisyyskokemuksista hyödykkeisiin: historiakulttuurin muodot. Teoksessa J. Kalela & I. Lindroos (toim.), *Jokapäiväinen historia* (134–149). Helsinki: SKS.
- Scullien, A. & Garcia, B. (2005): What is cultural policy research? *International Journal of Cultural Policy*, 11 (2), 113–127. DOI:10.1080/10286630500198104 (Haettu 24. 5. 2015)
- Sivula, A. (2014a): Teollinen kulttuuriperintö vakiintui suomalaisen historiatietoisuuteen. Teollisen kulttuuriperinnön monet muodot. *Tekniikan Waiheita*, (2/2014), 5–18.
- Sivula, A. (2014b): Corporate History Culture and Useful Industrial Past. *Electronic Journal of Folklore*, 57, 29–54. DOI:10.7592/FEJF2014.57.sivula
- Sivula, A. (2013): Puuvillatehtaasta muistin paikaksi. Teollisen kulttuuriperintöprosessin jäljillä. Teoksessa O. Tuomi-Nikula & R. Haanpää & A. Kivilaakso (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?* (161–191). Helsinki: SKS.
- Smith, L. & Agakawa, N. (2009). Introduction. Teoksessa L. Smith & N. Agakawa (toim.), *Intangible Heritage* (6–18). London and New York: Routledge.
- Smith, L. (2006). *Uses of Heritage*. New York: Routledge.
- Svensson, B. (2006). Identifering och kategorise-

- ring. Om det kulturella erkännandets mög-
heter och begränsningar. Teoksessa A. Alzén
& P. Aronsson (toim.), *Demokratisk kulturav?
Nationella institutioner, universella värden, lo-
kala praktiker (175–189)*. Norrköping: Tema
kultur och samhälle skriftserie.
- Tilaushistoriakeskus (s.d.). *Tilaushistoriakeskus. Bes-
tällningshistorikcentralen r.y.* URL: <http://www.arkisto.fi/fi/tilaushistoriakeskus> (Haettu 24. 5. 2015)
- Torsti, P. (2008). Historiapoliittikkaa tutkimaan.
Historian poliittisen käytön typologian kehiti-
telyä. *Kasvatus & Aika*, 2 (2), 61–71.
- Tuomi-Nikula, O. & Haanpää R. & Kivilaakso A.
(2013). Kulttuuriperintökysymysten jäljillä.
Teoksessa O. Tuomi-Nikula & R. Haanpää &
A. Kivilaakso (toim.), *Mitä on kulttuuriperintö?*
(12–27). Helsinki: SKS.
- Urponen, M. (2010): *Ylirajaisia suhteita. Helsingin
olympialaiset, Armi Kuusela ja ylikansallinen
historia*. Helsinki: Yliopistopaino.